

Takdim

İki yıl önce çıkarmaya başladığımız *Filistin Araştırmaları Dergisi*'nin beşinci sayısını yayınlamaktan dolayı kıvançlıyız. Dergimizde dinamizmin sürdürülmesi için her sayıda farklı sayı editörün ve sabit yardımcı editörün olduğu çoklu ve dönüşümlü editörlük usulü kabul edildi. Bu iki yıllık süreçte sırayla editör olan yayın kurulu üyeleri hem alanla ilgili yayın birikimlerini geliştirirken hem de bu alanda çalışan farklı araştırmacılara ulaşmaya çalıştı. Derginin istikrarının korunması için var olan dört editörle yoluna devam edilmesi yanında alan/ konu uzmanı olan yerli ya da yabancı akademisyenlerin sayı/konu konuk editörü olarak davet edilmesi planlanmaktadır.

Türkiye’de yeni bir alan olan Filistin çalışmaları/ araştırmaları ile ilgili akademide önemli kurumsal adımlar atılmaktadır. Üç üniversitede Filistin ve Kudüs adı altında çalışma/ araştırma ve uygulama merkezleri (Artuklu, ASBU, Marmara), diğer benzer merkezlerin (ORMER, İSMAM) altında alt birimler ve Sosyal Bilimler Enstitüüne bağlı yüksek lisans programı (ASBU) açılmıştır. “100/2000 YÖK Doktora Bursu Güncel 100 Öncelikli Tematik Alan” (2018-2019 güz yarıyılı) içinde Kudüs ve Filistin çalışmaları da yer almıştır. Uludağ, Sakarya ve İstanbul Medeniyet üniversitelerindeki Ortadoğu Enstitüsü/ ABD öğrencilerine verilen bu burslar bu alandaki açığın daha kaliteli doldurulmasına umarız katkı sağlar. Bu alana yapılan desteklerle ileride bu alanın duayeni olacak daha kaliteli araştırmacılar yetişecektir. Ayrıca Türkiye Bursları veya YÖK Bursları kapsamındaki Filistinli öğrencilerin Kudüs, Filistin ve İsrail alanlarındaki çalışmaları da önemlidir.

Dergimizin konu alanı olan “Filistin, İsrail Kudüs ve Yahudilik” anahtar kelimeleriyle ilgili yayın yapan benzer alanlar arası dergilerde (İsrailiyat, Islamic Jerusalem) veya diğer çok alanlı dergilerde her yıl bu anahtar kelimelerin ağırlıklı olduğu onlarca makale yayınlanmaktadır. 2019 yılının ilk altı ayında dergimizin anahtar kelimelerinden birisinin üst verilerinde (başlık ve özet) bulunduğu Dergipark’daki makale sayısı 89’dur.

* Doktora Öğrencisi, Arş. Gör., Uluslararası İlişkiler Bölümü, İktisadi İdari Bilimler Fakültesi, Selçuk Üniversitesi, Konya, Türkiye Ph.D. Student, Res. Asst. Department of International Relation, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Selçuk University, Konya, Turkey <https://orcid.org/0000-0002-6625-3727> <mmkulu@gmail.com> <mkulu@selcuk.edu.tr>

İlk sayısı Yaz 2017 yılında yayınlanan derginin Dergipark'daki iki yıllık gösterim ve indirim sayılarına bakılarak derginin etkisi hakkında bir fikir elde edilebilir. 27 Haziran 2018 itibarıyla derginin üst veri gösterimi (3.654) ve pdf olarak indirilme sayısı (10.098), elektronik bir dergi yönetim sistemi olan açık dergi sisteminin yayıncılara ve yazarlara sağladığı çok önemli bir fırsatı ortaya koymaktadır. Bunda Dergipark'ın arama motoru optimizasyonunun (SEO) katkısı büyüktür. Blog, sosyal ağ, medya paylaşım, wiki, sosyal işaretleme, podcasting, sanal dünya gibi herkese açık, yarı açık, kapalı ve gizli grupların olduğu veya uçtan uca şifreleme özelliği olan sosyal medya sistemlerinin haber paylaşımında kullanımının artması farklı mecralarda tanınma açısından yeni fırsatlar sunmaktadır.

Derginin konu alanının popüler olması bir yana bilimsel olarak bir derginin etki faktörünün (impact factor) en önemli göstergesi makalelerine yapılan atıflardır. Son zamanlarda ise farklı disiplinlerde farklı etki değerlerinin alınmasına dayalı "Q", yani kalite (quality), kavramı ortaya atılmıştır. Bu noktada kaliteli bir derginin iyi dizinlere girmesi yanında kendi kategorisindeki dergiler arasında yüksek sıralarda yer alması da gereklidir.

Dergimizin bu sayısında beş makale vardır. Aşağıda her makale hakkında faydalı bilgiler verilmiştir. Editoryal makalede makalelerin özetini verme, sorunsalını/ yöntemini eleştirme/ övme veya ulaştığı sonuç hakkında olumlu/ olumsuz görüş belirtme yerine okuyucunun makaleyi daha iyi anlaması için makalenin konusu veya sorunsalı ile ilgili tanımlayıcı veya açıklayıcı anlatım tarzında tamamlayıcı bazı bilgiler verilmiştir. Buradaki görüşler yazarların veya yayın kurulu üyelerinin görüşü olmayıp sayı editörü olarak benim görüşümdür. Makaleler hakkındaki verilen bilgiler/ görüşler, aday makalelerin ön değerlendirme, hakem değerlendirmesi ve son değerlendirme aşamalarında iken tarafımda yapılan araştırmalara dayalıdır. Başka kaynaklardan yapılan alıntılar dipnot veya metin içi gönderme yerine cümle sonundaki noktaya bağlantı linki verilerek tıklanabilir (clickable) bağlı gönderme (hyperlink citation) ile gösterilmiştir. Ayrıca işaretçi köprü üzerine getirildiğinde beliren (pop up) ekran ipucu (tooltip) kutusunda alıntı yapılan kaynak ile ilgili ek bilgi de bulunabilmektedir. Böylece elektronik yazımda hem yazı sadeliğini korumuş hem de alıntılanan kaynağın gösterilmesi mümkün olmuştur.

Yahudi, İbranice ve İsrail Çalışmaları Bölümü ve Araştırma Birimi Başkanı (Paris 8 Üniversitesi) olan *Prof. Dr. Gideon KOUTS*'un yazdığı "**Identity Stereotypes and Communal Identity: Representations of Jewish Immigrants to Palestine by 19th Century Hebrew Journalists**" adlı makalede kimlik verili değil inşa edilen bir süreç olarak görülmektedir. Bu

yaklaşımdan hareketle kaçınılmaz olarak kültürel karışımı ve çeşitliliği içeren Filistin Yahudi diaspora topluluk kimliği algısındaki değişimin nasıl şekillendiği iki gazetecinin (Bril ve Ben Yehuda) yazdıklarından hareketle analiz edilmektedir.

Kudüs'teki iki farklı topluluk olan Aşkenaz ve Sefarad Yahudi cemaatlerinin arasındaki cemaat kimliği farkı önemlidir. Sefaradlar daha yerleşik ve düzene yakinken Aşkenazla göçle gelen topluluk olup yerleşik olanların aksine ziraatçılık yapmaktadır.

Kendisi de Aşkenaz kökenli olmasına rağmen Brill Sefaradları över. Bu kendisinin Sefarad bir kızla ikinci evliliğini yapmasıyla da ilişkili bir durumdur. Brill'in Sefaradlar hakkındaki olumlu görüşlerini, oraya ziyarete giden bir arkadaşına tavsiye olarak yazmasına rağmen arkadaşı yerleşik düzene mesafeli, değişime daha yakın olan Rusya'dan gelen Polonyalı Aşkenazlara daha yakın olmuştur.

Bril Sefaradların misafirperverliğini överken aynı zamanda ılımlı Ortodoks olduklarını da ifade etmektedir. Aslında kendisi de bir dindar Ortodoks olan Brill'in aşırı dindar Aşkenazlara (Hasidim) mesafeli iken Litvanyalı Aşkenazi *Peruşimlere* (Vilna Gaon takipçisi *mitnağdim*) yakındır.

Bril Filistin'in farklı şehirlerinde yaşayan Aşkenazları farklı nedenlerle eleştirmektedir. Kudüs'teki Aşkenazileri aşırı dindar, bireysel ve politik olmakla, Safet'tekileri toprağı ekmemekle, sanitasyona/ çevre sağlığına önem vermemekle, Tiberya'dakileri Polonya'da olduğu gibi kötü şartlarda yaşamakla, Rosh Pina'dakileri Romanya ve Rusya ülke farkını devam ettirerek millet olma bilincine ulaşamamakla, Hayfa'dakileri tembellikle, Yafa'dakileri ise Avrupa'dan gelen yardımları bağımlı olmakla suçlamaktadır.

Bril'in Kudüs'teki Yahudi cemaat kimliği algısında 1881 sonrasında yaşanan pogromlarla bir farklılaşma olmuştur. Brill bu sefer yeni yerleşim yerleri kurmaya çalışan Siyonist ve kolonistlere sempati ile bakmaktadır. Düzenin parçası olmayan Sefaradları övmekte ve onların yerleşimciliği gerçekleştirmelerinden övgü ile bahsetmektedir. Brill normalde İsrail'deki antisyonist, yerleşim karşıtı Haluka hareketine (yardımlara dayalı geleneksel sistem) yakın olup yerleşimlerin (yishuv) tarımsal kalkınma yerine Tevrat/ Tora çalışarak kültürel alanda faaliyet yapmalarını istiyordu. Ben Yehuda ise dilsel kaygılarından dolayı Sefaradları övmektedir.

Tarih Bölümü doktora öğrencisi, Arş. Gör. (İnönü Üniversitesi) Okan AÇIL tarafından kaleme alınan "**Büyük Herod'un Mirası Meselesi**" makale de İkinci Tapınağı yenileten Herod'un vasiyetleri incelenmiştir. Hirodesler

hakkındaki bilgilerimizin çoğu Josephus tarafından kayda aktarıldığı gibi vasiyetleri hakkındaki bilgiler de onun kitapları sayesinde bilinmektedir. Hz. Zekeriya'nın yaşadığı çağda Yahudiye'de kral olan Büyük Herod (74/73 MÖ-4 MÖ) Matta İncilinde ve Josephus'un eserlerinde anlatılanlara göre kan dökmesinden dolayı halkı tarafından çok sevilmeyen birisidir. Yeni doğmuş masum bebekleri (Massacre of the Innocents), Hellenleşme yönündeki uygulamalarına ve kendi otoritesine karşı olan Büyük Kurul (Sanhedrin) üyesi 46 koheni/ hakimi, Haşmoni kral sülalesini ve saltanatı için kendi 3 çocuğunu, kayın pederini, kayın nanesini, iki kayını, amcasını ve karısını öldürmüştür

Bu olumsuz imajına rağmen İsrail devletinin kurulması sonrasında İsrail'de ulusal tarihi bir kahraman olmuştur. Bunun en önemli nedenlerinden birisi onun Kudüs ve Filistin'deki maddi yani mimari mirasının İsrail'in bu topraklarla bağlantısının en önemli kanıtı olmasıdır: 334 yıl sonra tamir edilen ikinci tapınak (*Talmud*, Bava Basra 4a), Masada kalesi, Herodium sarayı ve kalesi, Kayserya antik liman kenti (*Talmud*, Megillah 6a), el-Halildeki mağara mezarlığı (mahpela) duvarı (meşhed). 1996 yılında camiye çevrilen Beytül Makdis'teki (Mescidi Aksa) Mervan Mescidi (Kible Mescidi'nin kuzeyinde) de o dönemden kalan bir eserdir. Bu cami Mescid-i Aksa külliyesinin içinde yerin altında olduğu için ikinci tapınak yıkılırken zemin üstündeki binalar gibi yıkılmamıştır.

Herod'un üstsoy ve altsoy (usul ve füru) kan hısımlığındaki Yahudi olmayanların varlığı tartışma konusudur. Babası sonradan Yahudi olan bir Edomlu iken annesi Arap olan Herod'un beş eşi (Doris, Haşmoni Mariamme, Mariam (II), kuzeni ve yeğeni) Yahudi iken beş eşi (Samiriyeli Malthace, Cleopatra, Pallas, Phaedra) ise Yahudi değildir.

Yahya nebi zamanında yaşayan Herod'un oğlu Herodes Antipas da üvey kardeşi Filipos'un karısı Herodias'la evlenmiştir. Yahudi şeriatına (halaha) göre yasak olan sağ üvey kardeşinin karısı ile evlenmesini Yahya nebinin eleştirmesinden dolayı Antipas onu öldürtmüştür.

Tarih Anabilim Dalı (Uludağ Üniversitesi) doktora öğrencisi Tuęba KÖSE tarafında yazılan "**Çarlık Rejimi Gölgesinde Rus Yahudileri: 1881-1882 Pogromları**" adlı makale Rus çarlığındaki otokratik ve baskıcı çarların sosyo ekonomik ve siyasi problemleri çözmek yerine halkın dikkatini dağıtmak için nasıl pogromları teşvik ettikleri gösterilmektedir. 18 yüzyılda Polonya'nın Rusya tarafından işgal edilmesinden önce Rusya'daki Yahudi varlığının bir önemi yoktu. İşgal sonrasında işgal edilen bu bölgedeki önemli sayıdaki Yahudinin yerleşim sınırı/ hududu/ mıntıkası, alanı/

bölgesi, Pale yerleşimi gibi adlarla tercüme edilebilecek sınırlandırmış, belirlenmiş (Pale of settlement) yerlerde yaşamalarına izin verilmişti.

Yahudilere yapılan katliamlar çok eskiden beri var olan pogromlar Kiev, Varşova ve Odesa'da gerçekleştirilen (1881-84 tarihleri arasında) katliamlarla başlatılmaktadır. Bu katliamlar daha sonra 1903-1906 yılları arasında da tekrar etmiştir. Bu süreç sonrasında Yahudiler arasında Siyonist ve Bolşevik düşünceler yaygınlaşmış, göçler hızlanmıştır.

Sosyoloji bölümünde (Sakarya Üniversitesi) öğretim üyesi Doç. Dr. Osman ÖZKUL, Eğitimci-Yazar Dr. Nadir ÇOMAK, yüksek lisans öğrencisi (19 Mayıs Üniversitesi) Hilal UZUN'un yazdığı "**Osmanlı Devleti'nde Yahudilik: Ebuzziya Tevfik'in Millet-i İsrailiye Kitabı**" adlı makalede Osmanlıdaki antisemitizmin gelişimi incelenmiştir. Ebuzziya Tevfik Bey (1849-1913) tarafından kaleme alınan farklı risalelerin bir araya getirilmesi ile 1887 (1305) yılında yayınlanan 78 sayfalık bu eser, Osmanlıdaki aydınların düşünce dünyasını ve batıdan etkilenmelerini göstermesi açısından önemlidir.

Daha önce Avrupa'da olan Yahudi karşıtlığı (Anti-Judaism) veya Yahudi korkusu (Judeophobia) milliyetçilik sonrasında Antisemitizm'e doğru evrilmiştir. Avrupa'daki sosyolojik ve siyasal gelişmeler Osmanlı'yı/Türkiye'yi etkilemeye başlayınca Avrupa'daki antisemitik yaklaşımlar da gelmiştir. Antisemitik söylemler özellikle Fransa'daki Dreyfus olayı sonrasında Osmanlıya da girmeye başlamıştır. Osmanlı'daki dinler veya azınlık tarihi ile ilgili eserlerin bazılarında çok sistematik olmayan antisemitik bir bakış açısı görülebilmektedir. Özellikle gazete ve mecmua gibi halka yönelik yayınlarda bu tür bakış açısı yaygındır. Ebuzziya Tevfik'in *Millet-i İsrailiye* adlı kitabı bunlardan birisidir.

Bu noktada farklı bir çalışmayı da söylemek lazımdır. Muallim Cevdet İnançalp'ın (1883-1935) 1925 yılında *Muallimler Mecmuası*'nın 27. ve 28. sayılarında yayınladığı "Yahudi Ruhu ve Mesaisi" başlıklı makalesinde Yahudiliği bir mesai/ çalışma/ araştırma olarak görmüştür Yazar ayrıca Rum Mesai-i İlmiyesi ve Ermeni Mesai-i İlmiyesi gibi çalışmalar da yazmıştır.

Halen doktora öğrencisi (Milli Savunma Üniversitesi) olup Japonya çalışmaları alanında uzmanlaşan Öğr. Gör (Uluslararası İlişkiler bölümü, Necmettin Erbakan Üniversitesi) Mürsel DOĞRUL tarafından yazılan "**Filistin-İsrail Sorununun Muhtemel Arabulucu Aktörü olarak Japonya'nın Kapasitesi/ İmkanları**" başlıklı makalede Japonya'nın Filistin İsrail barış görüşmelerindeki rolü incelenmektedir. ABD ve Çin'den sonra dünya ekonomisinde üçüncü büyük ekonomik güç olan Japonya, İsrail'in

Asya ile yapılan ticaret hacminde Çin ve Güney Kore'den sonra üçüncü sıradadır.

İsrail ve Filistin barış görüşmelerinde İsrail ve Filistin tarafından sonra en önemli üçüncü taraf ABD'dir. ABD'nin yanında diğeri bazı devletler de üçüncü taraf olarak barış görüşmelerinde farklı rollerde masada yer alabilmektedirler. Örneğin, 2002'den sonra ortaya çıkan dördü (ABD, Rusya, AB ve BM) üyesi Rusya, İsrail'in sınır komşuları Mısır ve Ürdün, bölgenin güçlü devletleri Suudi Arabistan ve Türkiye, AB üyesi Almanya ve Fransa, bölge ile tarihsel bağı olmayan İskandinavya ülkeleri, Çin ve Japonya. İsrail ve Filistin barış görüşmelerinde üçüncü taraf olarak yer alan ülkelerin her biri farklı kapasitelerinden dolayı farklı roller oynamaktadırlar. Bu roller ABD'nin oynadığı rol kadar etkili olamayacağı için Japonya'nın rolü müzakerenin içeriğine karışarak sürecin devamını sağlayan kolaylaştırıcı (faciliator) veya müzakerenin içeriğine karışmadan sürecin devamını sağlayan iletişimci (communicator) rollerine daha uygundur.

Japonya'nın kendi DİB web sayfasında da belirttiği gibi İsrail- Filistin barış görüşmelerine olumlu katkı sunmak istemektedir. Japonya'nın Yüzyılın Anlaşması kapsamında Manama Konferansında yer alması bunun en önemli göstergesidir.

Japonya'nın ABD gibi bir arabulucu olması şu anki koşullarda mümkün olmasa da kapasitesinin olduğu kesindir. Bu noktada İskandinav ülkeleri gibi Japonya da bazı önemli avantajlara sahiptir: AB üyesi her bir devlet gibi farklı çıkarı ve duruşu olmaması, İsrail veya Arapların AB üyesi bazı ülkelere olduğu gibi Japonlara karşı tarihsel şüphelerinin olmaması, AB gibi tarafsız olması, ABD gibi güçlü bir silah lobisi olmaması, İsrail'in gücünün sınırlarını bilmesi, Pasifisizm politikası, Tokyo'da güçlü bir Yahudi lobisi olmaması, iki devletli çözümü kabul etmesi, ekonomik gücü, Ortadoğu sorunları ile ilgili birikimi, sabırlı ve taktikli olması. Olumlu dengeleme, politik diyalog, güven inşası ve Filistinlilere ekonomik yardım barış sürecine en önemli katkısı olmuştur. Çin tehdidinden dolayı barış sürecine iç desteğin az olması, Japonya'nın arabuluculukta tecrübesinin göreceli olarak az olması, İsrail devletini etkileme gücünün sınırlılığı en önemli dezavantajlarıdır. Ekonomik kalkınmayı ülkenin birinci öncelik sırasına koyan ve diplomasiyi düşük profilde uygulamayı savunan Yoshida Doktrine göre Japonya'nın Asya pasifik dışında ABD'nin peşine takılması ülkenin dış politik yaklaşımının gençleştirilmesi önündeki yapısal engellerin en önemlisidir. Ayrıca ABD Japonya da dahil herhangi bir ülkenin kendi arabuluculuk rolüne zarar verecek bir duruma gelmesini istememektedir.

Dergimizin bu sayısında bir tane de kitap değerlendirmesi vardır. Afrika uzmanı Arş. Gör. (Uluslararası İlişkiler Bölümü, Selçuk Üniversitesi) Cihan DABAN tarafından kaleme alınan Sandy Tolan'ın "**Limon Ağacı: Bir Arap, Bir Yahudi ve Ortadoğu'nun Kalbi** " adlı kitap hakkındaki değerlemesi. Belgesel roman (documentary novel) tarzında kalem alınan *Limon Ağacı*'nda olduğu gibi *Nar Çiçekleri (Children of the Stone)* (Pegasus 2015) ismiyle çevrilen yazarın diğer romanında Remzi Ebu Rıdvan'ın Filistin/ İsrail'deki gerçek hikayesinden hareketle bölgedeki sorunlar anlatılmıştır.

Göçün edebiyatla ilişkisi edebiyatın, sosyal bilimlerin bir diğer şubesi olan siyaset bilimi/ sosyoloji ile kesiştiği yerde başlamaktadır. Kurgu olmayan edebi eser türündeki bu çalışmada iletişim profesörü yazar milliyetçilik-ulusal kimliğin oluşumu, yapı- aktör arasındaki ilişkiyi ve nesnel gerçeklik arayışını romanının içine emdirmiştir. Radyo belgeseline dayalı olan bu eser Arap İsrail meselesindeki önemli konuları arka planda siyaset bilimin yaklaşımıyla incelemektedir. Bu yüzden yapısı, yazım stili ve örgüsüyle akademide Filistin- İsrail meselesini ele alırken okutulması gereken eserlerden birisidir.

Filistinli göçmenlerin/ mültecilerin sorunlarını gündeme taşıyan göç/ mülteci edebiyatı (immigrant / refugee literature) türünde birçok eser Türkçeye çevrilmiştir: Amos Oz'un *Aşk ve Karanlık- Sipur Al Ahava Vahoşeh (A Tale of Love and Darkness)* (Doğan Kitap 2007); Kenize Mourad'ın *Toprağımızın Kokusu- Filistin ve İsrail'in Sesleri* (Everest Yayınları, 2004); Gassan Kanafani'nin *Filistin'in Çocukları: Hayfa'ya Dönüş ve Diğer Hikayeler* (Otonom, 2010) ve *Güneşteki Adamlar* (Alan 1986); Susan Abulhawa'nın *Filistin Sabahları* (Everest 2010); Michele Cohen Corasanti'nin *Badem Ağacı* (Pegasus 2015). Roman dışında da sürgün olayını anı şeklinde aktaran eserler de vardır: Örneğin, Ala Ebu Dahir'in *Felaketi Gördüm Filistinliler 1948'de Yaşadıklarını Anlatıyor* (İz 2011). Türkçe yazarlar tarafında da sürgün konusunda bazı romanlar yazılmıştır: Nurettin Taşkesen'in *Nekbe 1948* (Mihrabad 2018).